
THE STUDY ON THE INTERACTIVE METHODS AND TECHNIQUES IN THE LITERARY AND EDUCATIONAL DISCOURSE

Margarita Dimitrova

Medical University – Plovdiv, Bulgaria, Bulgarian Language Section, Department of Languages and Specialized Training margovd@abv.bg

Vasil Dimitrov

Secondary school "St. Cyril and St. Methodius" – Plovdiv, Republic of Bulgaria, vasovad@abv.bg

Abstract: Successfully conducted pedagogical research, leads to new knowledge about processes and phenomena in pedagogical science. Throughout the process, working rules and principles are formulated to verify the validity of selected pathways of pedagogical activity, that have an intrinsic and sustainable character, for science and society. Our research takes place in several stages: preliminary, basic, final with measurement of results, assessment of the study and drawing up a model for working with the students. This model can also be used in other related environments. We use a theoretical framework that we draw from research, adapt and correct it according to the results of the experiment.

In experimental activity at the basic stage we use methods and techniques for personal development and for improving the literary education discourse. We apply traditional methods in parallel with interactive methods and techniques of working with students. All participating students, are actively learning to reflect and comment on suggestions, to live with the work, and to build skills for reading and presenting an artistic text.

The implementation of the control unit tools plays an important role in reporting achievements and creativity.

In conducting a productive dialogue with students, we take into account the role of the teacher's charisma by creating opportunities for trust, mutual understanding and respect for students in relation to the teacher.

The conclusions from the conducted research are important and reveal the relevance and reliability of the applied methods and techniques in the literary-educational discourse.

Students which are studying longer and using interactive methods and techniques, are providing more deep and reasoning answers. Their depth and analyticity depend on their participation in different forms of work, using both traditional methods and techniques, as well as interactive ones. The participants are placed in the same conditions and have the choice of participation.

The positive role of creative education and development through the proposed model of literature learning has been taken into account.

Keywords: literature, discourse, education, interactive methods

ИЗСЛЕДВАНЕТО ВЪРХУ ИНТЕРАКТИВНИТЕ МЕТОДИ И ТЕХНИКИ В ЛИТЕРАТУРНООБРАЗОВАТЕЛНИЯ ДИСКУРС

Маргарита Димитрова

Медицински университет - Пловдив, Република България, Секция по български език, Департамент за езиково и специализирано обучение margovd@abv.bg

Васил Димитров

Средно училище "Свети свети Кирил и Методий" – гр. Пловдив, Република България, vasovad@abv.bg

Резюме: Успешно проведеното педагогическо изследване води до нови знания за процеси и явления в педагогическата наука. Чрез целия процес се формулират правила и принципи в работата, които верифицират валидността на избраните пътища за педагогическа дейност, имащи приносен и устойчив характер за науката и за обществото.

Изследванията ни протичат в няколко етапа: предварителен, основен, заключителен с измерване на резултатите, оценка на изследването и извеждане на модел за работа с учениците. Този модел може да се използва и в други сродни среди. При разработката ползваме теоретична рамка, почерпена от научни изследвания, като я адаптираме и коригираме в съответствие с резултатите от проведения експеримент.

В експерименталната дейност на основния етап използваме методи и техники за личностно развитие и за усъвършенстване на литературнообразователния дискурс. Прилагаме традиционните паралелно с интерактивните методи и техники на работа с ученици. Всички участващи ученици се учат активно да осмислят и коментират внушенията, да заживяват с творбата и да изграждат умения за “четене” и представяне на художествен текст.

Прилагането на инструментите на контролния блок има съществена роля за отчитане на постигнати резултати и креативност.

При воденето на продуктивен диалог с учениците отчитаме ролята на харизмата на учителя чрез създаване на възможности за изграждане на доверие, взаимно разбиране и уважение у учениците по отношение на учителя.

Изводите от проведеното изследване са важни и разкриват актуалността и надеждността на приложените методи и техники в литературнообразователния дискурс.

Учениците, с които се работи по-продължително време с прилагане на интерактивни методи и техники, дават по-задълбочени и аргументирани отговори. Задълбочеността и аналитичността им са в зависимост от участието в различни форми на работа, използващи както традиционни методи и техники, така и интерактивни. Участниците са поставени в еднакви условия и имат възможност за избор при формата на участие.

Отчетена е позитивната роля на творческото образование и развитие чрез предложения модел за ученето по литература.

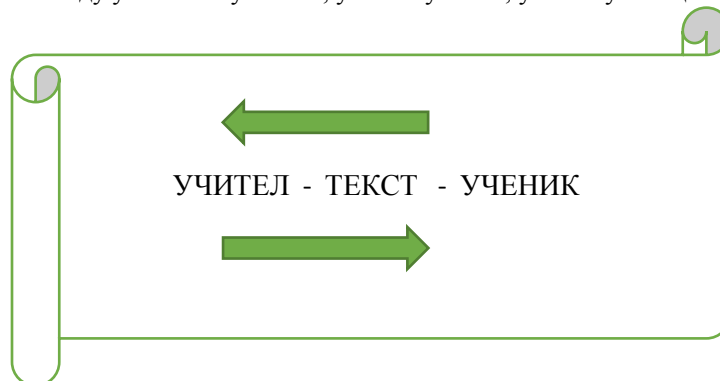
Ключови думи: литература, дискурс, образование, интерактивни методи

1. УВОД

Изучаването на литература в училище е процес на съпреживяване и приемане на послания за ценното в живота и осмисляне на начините за тяхното трайно утвърждаване у ценностната система на младите хора. При протичането на образователно-възпитателния процес учениците усещат искреността, разумната емоционалност, едновременно с това се опират и на ерудираността на учителя, който участва в процеса не просто като декларатор на готови тези, а като ерудит и фасилитатор. Затова в този двустранен процес на съвместна работа между учителя и учениците е важно и разчупването непрекъснато на стереотипите. Литературното образование свързваме с изясняване на понятието „литература“. Литературата не е „плод на въображението“, не е фантазия, а емоционално преживяване на реалности. Според Игълтън тя е вид писане, което е своеобразно „организирано насилие, извършвано върху обикновената реч“ (Игълтън 2001:9). Въздействащият текст не е „насилие“, а емоционално „обживяване“ на света. Литературният текст е различен от всекидневната реч чрез условността, обобщения поглед, емоционалността, метафоричния изказ. В процеса на интерпретиране на текста е много важно постигането на съпреживяване и разкриване и приемане на послания.

2. ИЗСЛЕДВАНЕ НА РОЛЯТА НА ПРИЛАГАНИТЕ МЕТОДИ И ТЕХНИКИ В ЛИТЕРАТУРНООБРАЗОВАТЕЛНИЯ ДИСКУРС

Литературнообразователният дискурс е обусловен от диалога ученик – текст – учител. Този диалог има няколко измерения: между учителя и ученика, ученик-ученик, учител-ученици-текст (Йовева 2002:14).

Провеждането на изследване върху използваните методи и техники в процеса на учене по литература е съществен момент в практиката на учителя за верифициране на модел за работа в обучението. Акцентуваме върху основния и заключителния етап от изследването.

Разработването на диагностична стратегия е първата съществена част от основния етап на изследването. Цялостната стратегия включва дефиниране на хипотеза и създаване на концепция, постановка и обосновка за доказване. Свързана е с формулиране на предмета и обекта, целта и задачите; разработване на конкретната методика; критериите и показателите за оценка и изводи. Разработването на конкретната методика се основава на комплексно използване на иновативни методи на работа за стимулиране на творческата активност у учениците паралелно с традиционните. При воденето на продуктивен диалог с учениците отчитаме ролята на харизмата на учителя чрез създаване на възможности за изграждане на доверие, взаимно разбиране и уважение у учениците по отношение на учителя.

В експерименталната дейност на основния етап използваме методи и техники за личностно развитие и за усъвършенстване на литературнообразователния дискурс. Прилагаме традиционните паралелно с интерактивните методи и техники на работа с ученици:

Методи на литературното образование:

1. Методът на интерпретация (Йовева, 2002: 61; Райчева, 2007: 59) е свързан с разбиране, тълкуване и прилагане.

2. Чрез историко-типологичния метод (по Йовева, 2002:82) създаваме условия за осъществяване на връзката между историческа епоха-литература-култура-научна мисъл като цяло.

3. Съпоставителният метод в случая или методът на сравнението (заимстван от логиката) (по Йовева, 2002:76; по Райчева, 2007:58) включва работата на екипа от учител и ученици за анализиране, съпоставяне и извеждане на обобщения във връзка с литературните изследвания. Осъществяваме междутекстови връзки. Правим съпоставка на различни текстови полета.

4. Метод на наблюдението (заимстван от психологията) за откриване на “смислополагащи връзки” (по Райчева, 2007: 55) между изучаваното в часовете по литература и предложения допълнителен материал по конкретни развиващи теми.

5. Метод на съобщението (заимстван от психологията) – приложим от двата субекта в процеса на съвместна работа ученици-учител.

6. Методът на експеримента (заимстван от психологията) прилагаме при употребата на различни инструменти на процесуалния блок и на инструменти на контролния блок за резултатност. Това са: игрови модели и дискуссионни форуми.

7. От логиката използваме методите индукция, дедукция и моделиране (по Райчева, 2007:56).

Индукцията като метод прилагаме, когато учениците съвместно с учителя обобщават информацията от наблюденията и извеждат умозаклучения по поставени проблеми.

Дедуктивния метод прилагаме при анализирането на чужди текстове по посочени проблеми, като сегментиране общото на отделни елементи.

При моделирането като метод работим върху създаване на събирателни образи и структуриране на обобщена оценка и отношение по интерпретираните проблеми.

8. Методът на разбирането е определящ в дискуссионните форми, чрез които създаваме среда за прилагането му при осмисляне на разглежданите проблеми от всеки участник самостоятелно и пречупване на изводите през собствената гледна точка. Но едновременно с това индивидуалното разбиране е неделимо от общите изводи на групата, където работим на принципа на допълване и обобщаване.

9. Методът на екипната работа разширява възможностите за влияние на колектива (по Десев, 1998: 238) и за групово търсене на идеи, достигане до единомислие при крайните изводи, сътрудничество и откритост.

10. Методът синектика за изразяване на “групово търсене на идеи” е пряко свързан с екипната работа и според психолозите има съществена роля, за да се превърне “неизвестното в известно” (Василев и колектив, 2005: 115). Асоциативните задачи от различен тип развиват уменията на учениците в тази посока.

11. При евристичния метод чрез правенето на изводи учениците достигат до оригинални решения.

12. Ролята на изследователския метод на работа, който според Лернер е общодидактически, е свързан със задълбоченост на знанията и аргументиране на изводите в продуктивния диалог учител–ученици (по Райчева; 2007:65).

13. Творческият метод, който при Кудряшов е свързан с “творческо четене” (по Райчева, 2007:62), е съществена част от цялостната работа и е важен фактор за креативността и личностното развитие на учениците.

14. Чрез прилагането на брейнсторминга като метод активизираме спонтанно паметта за продуциране и апробиране на идеи. Този метод е приложим в различните формати на образователно-възпитателния процес и създава условия за раждане на нови идеи.

В заключителния етап използваме методи за отчитане на резултатност:

1. Анкетирането като метод има познавателна и оценъчна функция (по Бижков, 1995: 269). Предимство е, че се анкетира по-голям брой респонденти едновременно и може да се направи общ извод по идентични проблемни въпроси. Анонимността на анкетата е фактор за изразяване на лично мнение, неповлияно от външни фактори.

2. Методът на самооценяване (по Василев и колектив, 2005: 126) включва избор на критерии от страна на учениците, по които да се оценяват в различни формати.

3. Методът на оценяването се опира на инструменти от контролния блок.

Беседите, обсъжданията и различните дискуссионни формати са съществени моменти от работата ни. Задаването на въпроси и получаването на отговори, допитването, реализирането на интервюта, анкетирането са инструменти или техники на процесуалния блок за активизиране на лична позиция (по Василев и колектив, 2005: 110 - 125). Дискуссионните формати изискват висока степен на информираност на учителя, който трябва да стимулира интереса и на учениците към по-задълбочено познание чрез защита и аргументиране на позиции.

В различните формати включваме и ученици с по-нисък успех и недотам изявени предпочитания към литературата и към ученето като процес. Всички участващи ученици осмислят и коментират внушенията. По този начин заживяват с творбата и изграждат умения за “четене” и представяне на художествен текст.

Чрез рецитиране на лирика, както и чрез коментар на откъси от литературни творби не само се активира желание у учениците за четене и изпълнение на литературни творби, но и се обогатяват духовно.

Средствата на информационните технологии и хипертекстът (презентация) са съществена част от работата ни. Даваме възможност на учениците сами да създадат презентации или да участват в екип с нас.

Методът цели-задачи-приоритети е свързан с определяне на цели и задачи и работа в група. При създаването на възможност за работа в група се придобиват умения за толерантност, уважение и синхронизиране на дейностите.

За развитието на творческото мислене в екип и за рефлексивност прилагаме комплексно и методите: брейнсторминг или мозъчна атака, асоциативно мислене. Мотивираност за саморазвитие създават асоциативните задачи, които развиват уменията на учениците да анализират, да отразяват представи чрез текст и картина, да обобщават и да изграждат цялостни в композиционно отношение текстове, езиково добре оформени както в устен, така и в писмен вариант.

Ролевите игри стимулират чувствата и активизират мисълта и въображението. Драматизацията е специфичен игрови метод, който има особено важна рефлексивна и образователна функция по литература.

Прилагането на инструментите на контролния блок (по Василев и колектив, 2005: 125 - 128) има съществена роля за отчитане на постигнати резултати и креативност. Чрез изграждане на умения за даване на оценка учениците усъвършенстват уменията си за взаимно оценяване, а и за самооценка. Техниката “Кръг” създава предпоставки учениците да работят в кръг по определен проблем и създадени предварително критерии, да се самооценяват и оценяват другите. Съществена е ролята и на Рефлексивен дневник.

От приложените техники за отчитане на количествена и качествена оценка за резултатност обобщаваме следното:

1. Учениците, с които се работи по-продължително време с прилагане на интерактивни методи и техники, дават по-задълбочени и аргументирани отговори.

2. Отчетена е ролята на допълнителното образование и развитие чрез ученето по литература.

3. Задълбочеността и аналитичността им са в зависимост от познаването и участието в различни форми на работа, използвайки както традиционни методи и техники, така и интерактивни.

4. Участниците са поставени в еднакви условия и имат възможност за избор при формата на участие. Учителят не се налага като авторитарна личност, а като подкрепящ и медиатор. Това създава условия за максимална искреност на първоначалните отговори.

5. Прилагането на техниката “Кръг” и на Рефлексивен дневник се оказва резултатно за качествения и количествения анализ на ефекта от изследването и за отчитане на максимална искреност на участниците.

Критериите и показателите за оценка на изследването (по Бижков, 1999:361) конкретизираме по следния начин:

KNOWLEDGE – International Journal
Vol. 22.2
Vrnjacka Banja, Serbia, March, 2018

№ по ред	Критерии	Показатели №1	Показатели №2
1.	Развиващи постижения на учениците от контролния клас и на въведения допълнително клас	1. Получени знания за културната памет - родови и универсални ценности 2. Развитие на уменията на учениците да внедряват тези знания в личностно ориентирания процес	1.Обем на знания за бита и традициите на общността 2.Актуалност на изведения етичен модел 1. Приложимост на етичните норми в съвременните условия 2. Наблюдение и отчитане на резултатите от прилагането на иновативни методи на работа
2.	Отношение на учениците от двата класа	1. Към методите на работа в експеримента 2. Към собственото си етично развитие 3. Към моралните норми на общността 4. Към националния и глобалния етичен модел	1. Утвърждаване 2. Неприемане 3. Колебливост 1. Утвърждаване 2. Неприемане 3. Колебливост 1. Утвърждаване 2. Неприемане 3. Колебливост 1. Утвърждаване 2. Неприемане 3. Колебливост

Начините на обработка на данните за резултатност са следните:

1. Обобщаване на наблюденията на изследователя в изводи по посочените критерии и показатели.
 2. Графично представяне на данни от проведената техника. Обобщаване в изводи.
- Чрез апробирането на приложната дейност предлагаме модел за работа по литература:
1. Използване на утвърдени във времето продуктивни традиционни методи на работа по литература – интерпретация, съпоставка, историко-типологичен.
 2. Прилагане паралелно на интерактивни методи и техники за развитие на творчество и креативност
 3. Провеждане на разнотипно иновативно обучение с активно включване на учениците за утвърждаване на поведение с ценностни характеристики - взаимно разбиране, толерантност, уважение, милосърдие, състрадателност, съпричастност, защита на достойнството.
 4. Активен образователен процес по литература за личностно развитие на учениците.

3. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

От проведеното изследване правим следните изводи:

1. Чрез въведените информационни компютърни технологии комуникацията между учителя и учениците е по-бърза, лесна и навременна при изпълнението на дейностите; могат да се реализират индивидуални корекции и да се разясняват пропуски и допуснати грешки чрез възможностите в Интернет

пространството; възможна е груповата работа в свободното време; учениците се отнасят с уважение към учителите, които имат и прилагат в практиката си различни компютърни умения.

2. Комплексно и творчески приложените методи и инструменти на процесуалния блок по време на работата активизират мисленето и дейността на учениците. Този начин на работа има креативна функция.

3. Оценката и самооценката са методи, чрез които учениците имат възможност да сравняват знанията и постиженията си по определени критерии или образци и да развиват критично-оценъчното си мислене в процеса на собственото си развитие.

Проведената от нас кратка приложна дейност потвърждава извода, че когато се работи с учениците така, че да се създаде интерес у тях към материала, това влияе съществено върху положителното им отношение към образователно-възпитателния процес в училище, мотивира ги да бъдат активни и отговорни към постиженията си, което е съществено за личностното им развитие и дава основание практиките да се развиват и обогатяват в нова среда.

ЛИТЕРАТУРА

- [1] **Бижков, Георги.** Методология и методи на педагогическото изследване. Учебник. София: АСКОНИ – ИЗДАД, 1995
- [2] **Бижков, Георги.** Педагогическа диагностика. София: Университетско издателство “Св. Климент Охридски”, 1999
- [3] **Василев, Веселин, Йорданка Димова и Теодора Коларова-Кънчева.** Рефлексия и обучение. I част, Рефлексията – теория и практика. Пловдив: Макрос, 2005
- [4] **Десев, Любен.** Педагогическа психология. София: АСКОНИ-ИЗДАТ, 1998
- [5] **Игълтън, Т.** – Теория на литературата, София, 2001 г.
- [6] **Йовева, Румяна.** Методика на литературното образование. Шумен: Университетско издателство ”Епископ Константин Преславски”, 2002
- [7] **Райчева, Соня.** Помагало по методика на литературното образование, теоретико-приложни аспекти, част I. Пловдив: Университетско издателство “Паисий Хилендарски”, 2007